

cijfers voor longtuberculose laat voor enkele leeftijdsgroepen een stijging zien. De algemene conclusie kan echter luiden dat de gezondheidstoestand van de bevolking zich ondanks de moeilijkheden op een goed peil wist te handhaven.

De voorzieningen voor enkele bevolkingsgroepen behoeven zeker verbetering. Zo dient onder meer de melkverstrekking aan kinderen ook in de vakantie te worden voortgezet en moeten de voordelen der bedrijfscantines door een groter aantal personen te genieten zijn; oude mensen hebben tegemoetkomingen nodig bij het verkrijgen van hun voedsel, ziekenhuizen stellen zeer bijzondere eisen.

Met erkenning van het gunstige effect dat de voedselrantsoenering gehad heeft, beschouwt de commissie haar niettemin als een noodzakelijk kwaad. Ook de psychologische bezwaren verbonden aan de beperkingen trok zij binnen haar gezichtskring. De lange wachttijden voor de winkels, de moeilijkheden die het bereiden van smakelijke, afwisselende maaltijden in de weg stonden, en ook de beperkingen die men zich moet opleggen bij het betonen van gastvrijheid jegens kennissen, dit alles verzwaart de last die de bevolking heeft te dragen. Een op theoretische gronden geschikt menu kan voorts door de bijzondere persoonlijke en nationale opvattingen over voedsel in de praktijk onvoldoende blijken te zijn. Het verslag eindigt met de wens naar een onderzoek van de vraag in hoeverre de rantsoenering een wijziging zal bewerkstelligen in de voedingsgewoonten van het Britse volk.

M. F. POLAK

BRIEFWISSELING

De bibliothecaris van het *Tijdschrift* zoekt, ten behoeve der Boekerij, ter overneming een exemplaar van de studie van dr W. F. R. ESSED, getiteld *Over den oorsprong der syphilis*, academisch proefschrift Leiden, 1933.

REDACTIE

INGEZONDEN

Ter bevordering van spoedige plaatsing van de stukken, behoudt de Redactie zich het recht voor, deze zo nodig te bekorten

VARIOLISATIE OF INOCULATIE

In de klinische les van prof. dr A. PONDMAN (*N.T.v.G.*, 95, 507, 1951) valt mijn aandacht op het woord *variolisatie*, waarmede schrijver bedoelt de vóór JENNER gebruikelijke methode om te beschermen tegen pokken. Met JENNER verschijnt dan het begrip *vaccinatie* (*vacca* = koe) in de literatuur.

Vóór JENNER zijn twee zeer verschillende wijzen van bescherming te onderscheiden namelijk: a. de reeds vele eeuwen voor Christus beginnende pogingen tot onvatbaar maken zonder inenting (de pokkenhemden der Chinezen, de geïmpregneerde wollen draden in de neus enz.) en b. de *inoculatie*, waarbij de pokstof met naalden of scherpe voorwerpen in de huid werd gebracht. Ook deze methode is zeer oud, getuige de beschrijvingen van scarificaties in Hindoestan en het citaat van CASSIUS DIO 92 n. Chr. (KÜBLER, *Geschiede der Pocken und der Impfung*, bl. 26).

Het woord „variola” voor pokken wordt het eerst gebruikt in 570 n. Chr. door M. V. AVANCHES („Hoc anno morbus validus cum profluvio ventris et *variola*

Italiam Galliamque afflixi"). Over „variolisatie" kan derhalve vóór dit jaar bezwaarlijk worden gesproken. Na 570 zou men in tegenstelling tot de in wezen totaal verschillende „vaccinatie" wel kunnen spreken van „variolisatie", doch de oudste geneeskundige literatuur kent dit woord niet.

De oudste Nederlandse dissertatie hierover is van LE DUC, verdedigd in Leiden anno 1722, getiteld: *De insitione Byzantina* enz., waarin o.a. genoemd wordt de door prof. PONDMAN genoemde Thessalische vrouw die Lady MONTAGUE's zoontje in 1717 inoculeerde. LE DUC zegt hierin o.a. dat de behandeling door sommigen: transplantatio, door anderen: inoculatio, door zeer velen: insitio genoemd wordt.

BOERHAAVE schrijft omstreeks 1750: „prophylaxis insitiva variolarum videtur satis certa tutaque" en CHAÏS schrijft in de oudste voorloper van ons *Tijdschrift*, n.l. de *Verhandelingen der Holl. Mij der Wetenschappen* dl I anno 1754 een „*Essai apologétique sur la methode de communiquer la petite vérole par inoculation*" enz.

Wij staan dus historisch op stevige bodem, wanneer wij als tegenstelling tot de vaccinatie na JENNER met koepokstof (vaccine) uitsluitend spreken van inoculatie vóór JENNER met echte pokstof.

Bergen N.H., 21 Februari 1951

C. STEINZ

POKKEN EN ALASTRIM

Het is wellicht dienstig erop te wijzen dat in de toelichting van de geneeskundige hoofdinspecteur van de volksgezondheid dr BANNING, op de wijziging van de lijst der besmettelijke ziekten 1) een onjuistheid staat, die zonder twijfel op een „slip of the pen" berust. Ik doel op de zin: „Deskundigen nemen thans aan dat één virus pokken en alastrim veroorzaakt". Na r ik meen zijn deskundigen het er thans wel over eens dat deze zo verwante ziekten door *verschillende* maar zeer verwante virussen worden veroorzaakt. Het is niettemin juist dat beide ziekten voor de wet gelijk zijn, omdat ondanks verschillende letaliteit en klinisch beeld de epidemiologie identiek is, terwijl differentiatie in de aanvang ener epidemie tot de onmogelijkheden behoort.

Amsterdam, 3 Maart 1951

F. DEKKING

TUBERCULOSE DER GESLACHTSORGANEN

In dit *Tijdschrift* van 24 Februari schrijft prof. TEN BERGE op bl. 648 en 649, naar aanleiding van een artikel van SWAAB over bovengenoemd onderwerp, o.a.: „Over de uitsluitend conservatieve therapie heb ik geen mededeling van een genezing tussen 70 en 80 pCt gevonden. Van deze behandeling is slechts bij lichte afwijkingen resultaat te verwachten".

Het zij mij vergund hierbij enkele kleine opmerkingen te maken.

1e. Als er gesproken wordt over percentages, ligt daaraan een statistiek ten grondslag.

Het niet stellen van de diagnose bewijst geenszins dat een ontstekingsproces niet van tuberculeuze aard is. Vrijwel zeker wordt een aantal gevallen waarvan de ware aard niet werd herkend, met uitsluitend conservatieve therapie tot blijvende klinische genezing gebracht. Deze gevallen worden uiteraard niet in de statistiek verwerkt.

Tijdens of na een operatie wordt veelal, min of meer als een verrassing, de diagnose door pathologisch-anatomisch onderzoek van het verwijderde praeparaat gesteld. In den regel zijn dit oude processen met veel bindweefselvorming, die een vrij gunstige prognose hebben. Deze gevallen worden vrijwel steeds weer in een statistiek verwerkt.

Op deze wijze wordt dus enerzijds op de statistiek van de conservatieve behandeling ongunstige invloed uitgeoefend, terwijl anderzijds de operatieve therapie in een veel te gunstig daglicht wordt gesteld.

1) *N. T. v. G.*, 95, 549, 1951